

Подсъзнание и човешка воля

Йеромонах Анатолий(Берестов)

Подсъзнанието е особена, тайнствена област на човешката душа, където се раждат мисли, чувства, образи, преживявания, желания. За човек, който не живее духовен живот, именно подсъзнанието най-често формира неговото поведение, насочено главно към удовлетворяване на физиологичните му потребности. То формира мотивацията на поведението и неговата агресивност, обусловена от физиологичните процеси. Например чувството на глад кара човека да търси храна, половите инстинкти водят към съответното поведение и т. н. Тези вътрешни физиологични потребности могат да бъдат както нормални, така и патологични, предизвикани от болестни състояния или проява на страсти. Например страстното желание да се пуши поражда съответното поведение, насочено към удовлетворяване на тази страст. Желанието да се пие ръководи поведението на алкохолика, насочено към удовлетворяване на тази страст. На това желание са подчинени всички негови мисли, чувства и преживявания.

По същия начин поведението на подвластния на блудната страст изцяло е насочено към нейното удовлетворяване. Такива хора живеят главно плътски живот, те търсят удовлетворение на плътските, т. е. физиологичните си потребности - ядене, пиене, сън, блудство, развлечения и проявяват агресивност към тези, които им пречат да изпълнят желанията си. Не са им чужди кражбите, измамата и други подобни. За тях не съществуват висши духовни принципи. Понятия като любов, милосърдие, състрадание, чувство за дълг, чувство за прекрасното са им неразбираеми. Мотивация на тяхното поведение е задоволяването на физиологичните или духовно извратени желания.

Трябва да отбележим, че такова поведение не зависи от нивото на грамотност и образованост. Човек може да има две и даже три висши образования, а да живее по законите на плътта, щом удовлетворяването на физиологичните потребности е ръководещ лост на поведението му.

За хората, живеещи духовен живот, мотивацията на поведението се контролира от техните духовни принципи, като физиологичната мотивация е подчинена на духовната. Голямо значение имат волевите действия на душата. Но ако духовните принципи отслабят своя контрол, волята на индивида не може да го защити от едни или други лоши постъпки. Такъв например е случаят с пиянството. В пияно състояние дори човек с висока духовност и здрава воля може да извърши лоши постъпки или действия, противоречащи на духовните му принципи. В този случай волята на човека

е като парализирана. Неслучайно народът казва: "За пияния морето е до колене" или "Кое то при трезвия е на ума, при пияния е на езика", т. е. на фона на снижени съзнателен и волеви контрол се проявяват подсъзнателните действия. Св. ап. Павел учи: "Не се опивайте с вино, от което произлиза разпътство" (Еф. 5:18).

За живеещите по началата на християнската нравственост, в чиято основа са богообщението чрез молитвата и християнските Тайнства, **съзнанието, изградено на тези начала, постепенно сякаш преминава, потапя се в областта на подсъзнанието**, което всъщност формира определения стереотип на поведение. Но и в този случай активното съзнание и волевият контрол са от най-голямо значение за поведението на човека. Само живот в святост или устремен към светостта води до удивителна хармония на съзнанието и подсъзнанието. У хората, които продължително време са водели аскетичен начин на живот при твърдо съблюдаване на Божия закон и са пребивавали в усърдна молитва, съзнанието и подсъзнанието дотолкова се преобразяват благодатно, че това преобразяване обхваща не само душите, но и телата им. В това отношение много показателно е житието на преподобни Серафим Саровски. Целият му живот преминал в Бога и с Бога, съзнанието като че ли се сляло с подсъзнанието, постъпките и общуването му с хората излъчвали винаги любов и радост в Бога. Всички, които идвали при него, той посрещал с думите "радост моя". Известни са случаи на благодатно преобразяване на тялото му, дар на прозорливост, изцеления на болни и извършване на чудеса.

Какво всъщност е подсъзнанието и защо в разсъжденията за окултизма и екстрасензориката му придаваме толкова голямо значение?

Учените определят подсъзнанието като качествено различна, скрита активност на мозъка, която може да оказва дълбоко влияние върху поведението и сложните форми на приспособяване и възприемане на усещанията, осъществявано чрез сетивните органи. Съзнанието неизбежно се основава върху неосъзнаваните процеси, протичащи в мозъка и душата. Процесите на възприемане на информацията и преработването ѝ в нервните клетки на мозъка имат точно такъв неосъзнаван характер и само резултатите от тази работа стават достъпни за съзнанието. Чрез своите сетивни органи човек получава огромно количество информация. В по-голямата си част тя остава неосмислена, но взема активно участие във формирането на нашите чувства, преживявания, желания. Понякога неосъзнаваните впечатления навлизат в областта на съзнанието във вид на непонятни образи, мелодии, сънища.

На пръв поглед подсъзнанието не се поддава на нашето съзнателно влияние. Но това не е така. Ние можем да накараме себе си да се събудим в определено зададено време. Можем също да се накараме да запомним какво

е необходимо да направим на определено място, в определено време и при определени обстоятелства. С други думи съзнателно и с помощта на собствената си воля можем да закодираме своето подсъзнание да се включи под въздействие на съзнанието в определено време или при определени обстоятелства. Ние въвеждаме в подсъзнанието си определена информация, която при определените от нас условия трябва да заработи. Но вътрешните механизми на тази подсъзнателна работа за нас са неизвестни. Ние виждаме само резултатите на тази вътрешна, скрита от нашето съзнание дейност на душата и мозъка.

Именно чрез подсъзнанието злите духове най-лесно упражняват върху нас влиянието си. Със своите въздействия те са в състояние да поразят в нашето подсъзнание различни греховни мисли, желания, образи, стремежи и да влияят на поведението ни. За нерелигиозния, бездуховен човек, съзнанието и подсъзнанието са отворени за прякото влияние на злите духове. Показателен пример за такова влияние представлява поведението на човека в резултат на хипнотично внушение. При хипнозата, чрез областта на подсъзнанието, човек приема информация с императивен (заповеден) характер, която се явява ръководство за действие. В случая духът на един човек влияе върху друг човек на подсъзнателно ниво. Друг пример за въздействие на същото подсъзнателно ниво е телепатията. Ние можем да предадем различни свои мисли, желания и представи на близки разстояния. По аналогичен начин влияят върху нас и злите духове. Излиза, че душите ни са подвластни на демонските влияния и се оказват беззащитна пред тях. Точно тук - на равнището съзнание-подсъзнание - протича **невидимата борба**, за която говорят светите отци на Църквата. В своите аскетически подвизи те са изработили **система за духовно бодърстване, наричано "трезвение"**, която ни защитава от волята на бесовете, действащи телепатично чрез помисли, желания и представи. **Наша изключително важна задача е да се отнасяме с внимание към всеки помисъл, представа и желание, за да можем да определим дали те не са от бесовете и с усилие на волята и помощта на Божията благодат да отхвърлим всички нечисти стремежи.** Трябва да бъдем много внимателни към нашите вътрешни душевни преживявания, а волята ни - постоянно да работи в съгласие' с нашето духовно внимание.

В системата на духовното трезвение (бодърстване) голямо значение има честата изповед и откриване помислите пред опитен изповедник. От светоотеческата литература знаем, че точно от това бесовете се боят като от огън.

Волята на човека е свързана неизменно с неговото съзнание. Съзнанието, не в религиозен и философски, а в медицински план, може да се разглежда като състояние на бодърстване, за разлика от състоянието на сън, и включва

в себе си вниманието, мисленето, образните представи, желанията и волята. Чрез действие на волята можем да концентрираме вниманието си върху едни или други явления от външната среда или върху вътрешните преживявания, както и да накараме себе си да мислим за нещо или обратно - да не мислим. Но върху нашите преживявания, върху идващите помисли и желания, върху душевния ни комфорт или дискомфорт, огромно влияние оказва подсъзнателната дейност на душата и мозъка.

Подсъзнанието, неконтролирано от активното съзнание (т. нар. внимание - бел. прев.), става входна врата за бесовете в нашите души. Защото, ако бесовете започнат да ни внушават на нивото на нашето съзнание: "убий", "блудствай", "открадни", "измами" - ние просто няма да приемем тези мисли. Но мисли, желания и представи, които идват при нас отвътре, от нашето подсъзнание, се явяват като наши, естествени за нас, каквото е например желанието да ядем и пием. Тези мисли и желания, идващи от подсъзнанието, могат да ни бъдат внушени от бесовете или от техните посредници (магьосници, заклинатели и др.) телепатично или чрез магически действия.

Ако приемем тези мисли и желания и съзнателно ги развиваме - това вече е грях. Дяволът чрез някакъв грях (независимо какъв, практически всеки) влиза невидимо в човешката душа, като предизвиква в нея определени движения за реализирането му, (понякога този грях може да е много малък) и по такъв начин си отваря "врата", укрепва и разширява своите позиции там и вече по-лесно подвежда човека към извършване и на други грехове. Така постепенно, ако човек не води активна борба и не насочва усилията на своята воля към изкореняване на греховните помисли и наклонности, той се превръща в (доброволен - бел. прев.) изпълнител на чуждата демонична воля.

Точно върху подтискане на волята са основани и окултните въздействия върху човека. Не е важно, че тези въздействия ни се струват благотворни и спасителни, както говорят "белите" магьосници, екстрасенсите, "делителите", психотерапевтите-кодировчици и хипнотизаторите. Същественото е, че на личността на човека, на неговата душа, на образа Божий в човека се нанася вреда - унижен е Божият образ, подтисната е свободната воля, внесена е чужда информация, човешката душа е закодирана да изпълнява чужда воля. А тази воля в крайна сметка е насочена към извършване на грях, към отдалечаване от Бога, към духовна погибел.